

# INTERNATIONAL JOURNAL OF FIELD EDUCATION



## A Different Look at Kemal Tahir's Main Book of the State "Early Marriage"

**Doç.Dr. Erhan AKIN\***

Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD

ORCID: 0000-0003-2372-9331

**Sonnur BAŞAR\*\***

Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi ABD

ORCID: 0000-0002-8675-9987

### ABSTRACT

*It is a fact that early marriages date back to ancient times, and this situation deeply affects societies from sociological and psychological aspects. As a reflection of the situations of the social structure, as the reasons for early marriage; socio-economic reasons, traditions and customs, religious beliefs, education, domestic violence issues can be seen. This study was examined through the novel Devlet Ana by Kemal Tahir, one of the important names in the literary world of the child bride problematic. The sample of the study is Kemal Tahir's novel Devlet Ana. The aim of the research is to determine how the child bride problem is reflected in literary works and to reveal the approach of the society to early marriage. In the study, data were collected by document analysis technique and analyzed by content analysis method. In the theoretical framework of the study, the cultural and social problems created by the child bride problem were mentioned. In Mother State, the book, which tells about the foundation years of the Ottoman Empire, is evaluated from a different perspective, what kind of developments have been made regarding this problem in today's societies and what are the reflections of these problems on society. Child brides in the Labor State Home book; Honey Girl, Ashhan and Lotus were conducted. In the conclusion part of the study, what kind of work should be done to prevent early marriage and what kind of cultural and social measures should be taken in the fight against this problem and the study was concluded.*

**Key Words:** Kemal Tahir, Mother Devlet, early marriage

### ARTICLE INFO

Received: 12.05.2021

Published online:

31.12.2021

\* Doç. Dr. Erhan AKIN  
erhanakin49@hotmail.com

\*\* Sonnur BAŞAR  
sonnurugur@hotmail.com.tr

## **Kemal Tahir’in Devlet Ana Kitabına Farklı Bir Bakış “Erken Yaşta Evlilik”**

**Erhan AKIN\***

Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD

ORCID: 0000-0003-2372-9331

**Sonnur BAŞAR\*\***

Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi ABD

ORCID: 0000-0002-8675-9987

---

### **ÖZET**

Erken yaşta evliliklerin çok eskilere dayandığı, bu durumun sosyolojik ve psikolojik yönlerden toplumları derinden etkilediği bir gerçektir. Toplumsal yapının içinde bulunduğu durumların yansıması olarak erken yaşta evliliğin sebepleri olarak; sosyo-ekonomik gerekçeler, gelenek ve görenekler, dini inançlar, eğitim, aile içi şiddet konuları görülebilir. Bu çalışma çocuk gelin sorunlarının edebiyat dünyasının önemli isimlerinden olan Kemal Tahir’in Devlet Ana romanı üzerinden incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini Kemal Tahir’in Devlet Ana romanı oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı, çocuk gelin sorununun edebi eserlere nasıl yansıdığını belirlemek, toplumun erken yaşta evlilik konusuna yaklaşımının ne olduğunu ortaya koymaktır. Çalışmada veriler doküman incelemesi tekniği ile toplanmış, içerik analizi yöntemi ile de analiz edilmiştir. Çalışmanın kuramsal çerçevesinde çocuk gelin sorununun kültürel ve toplumsal açıdan yarattığı sorunlara değinilmiştir. Devlet Ana’da çoklu okumadan faydalanıp, Osmanlı’nın kuruluş yıllarını anlatan kitabı farklı bir açıdan değerlendirip, günümüz toplumlarında bu sorunla ilgili ne gibi gelişmeler katedildiğine ve bu sorunların topluma yansımalarının neler olduğuna değinilmiştir. Çalışma Devlet Ana kitabında bulunan çocuk gelinler; Bal Kız, Aslıhan ve Lotüs üzerinden yürütülmüştür. Çalışmanın sonuç kısmında erken yaşta evliliğin önlenmesinde ne gibi çalışmalar yapılması gerektiğine ve bu sorunla mücadelede, kültürel ve toplumsal açıdan ne gibi önlemlerin alınması gerektiğine yer verilip çalışma sonlandırılmıştır.

### **MAKALE BİLGİSİ**

*Alınma Tarihi:*  
12.05.2021  
*Çevrimiçi yayınlanma tarihi:* 31.12.2021

**Anahtar Kelimeler:** Kemal Tahir, Devlet Ana, erken yaşta evlilik

---

### **Giriş**

Toplumların gelişmesini sağlayan en önemli unsurların başında edebi eserler gelmektedir. Edebi eserler toplumun içinde bulunduğu kültürel yapıdan bağımsız olarak ele alınmamalıdır. Kaleme alınmış her eser nesilden nesle aktarılarak yüz yıllarca varlığını sürdürmektedir. Edebi eserleri önemli kılan, üzerinde çalışmalar yapılmasını sağlayan ise; sadece edebi yönleri değil içlerinde barındırdıkları kültürel ve toplumsal mesajlardır. Edebi eserlerle verilen mesajlardan biri de kuşkusuz ki erken yaşta yapılan

---

\* Doç. Dr. Erhan AKIN  
erhanakin49@hotmail.com

\*\* Sonnur BAŞAR  
sonnurugur@hotmail.com.tr

evliliklerdir. Bütün dünya toplumlarını derinden etkileyen, çeşitli sorunlara sebep olan ve çözümüne dair kesin çalışmalar yapılmayan erken yaşta evlilik konusu üzerinde durulması gereken en önemli konulardan biri olarak görülebilir. Yasal olmayan, aileleri ve toplumları derinden etkileyen bu durumun önüne geçmedeki en büyük görev edebiyat dünyasına düşmektedir. Kitaplar aracılığıyla verilen her mesaj bireyleri etkilemekte ve sorunlar hakkında farkındalıklar oluşturabilmektedir.

Çalışmada erken yaşta evlilik konusuna, Türk edebiyatında önemli izler bırakmış yazarlardan biri olan Kemal Tahir'in Devlet Ana romanından yola çıkılarak değinilecektir. 1200'lü yılları konu alan kitap; siyasi yapısının yanı sıra toplumsal yapısıyla da üzerinde durulması gereken önemli konulara yer vermektedir. Bunların en dikkat çekici olanlarından biri de erken yaşta yapılan evliliklerdir.

Devlet Ana romanına geçmeden önce erken yaşta evliliğin sebeplerine, toplum üzerinde yarattığı etkilere ve ne gibi sorunlara yol açtığına dair genel bir değerlendirmeye değinilecektir.

### **Erken Yaşta Evliliğin Sebepleri**

Erken yaşta evliliğin sebeplerine değinmeden önce bu durumu ortaya çıkaran çocuk kavramının kabaca ne anlama geldiğine bakılırsa; 18 yaşını doldurmamış, gerek fiziksel ve gerekse ruhsal bir doyumluğa ulaşamamış her birey çocuk olarak kabul edilmektedir. Literatürde çocuk kavramı için çeşitli tanımlar yapılmıştır. Oğuzkan (2013: 2) insan ömrünün genellikle 2-14 yaşları arasında geçen gelişme dönemine "çocukluk çağı" adı verildiğini belirtmektedir. Yalçın ve Aytaş (2017: 13) Çocuğun, iki yaşlarından ergenlik dönemine kadar geçen süre zarfında göstermiş olduğu gelişimi temel olarak alıyorlar. Tanımlardan da hareketle, gelişimini tamamlamamış 18 yaşın altında olan bu bireylerin evlendirilmesi ise çocuk gelin sorunsalını meydana getirebilmektedir.

Toplumların temel yapı taşlarından biri kuşkusuz ki çocuklardır. Çocukların iyi bir aile ortamında yetişmesi, fiziksel ve sosyal açıdan her türlü ihtiyaçlarının karşılanması, sağlıklı bir nesil ve dolayısıyla sağlıklı bir toplum yaratabilmenin en önemli sebeplerinden biridir. Bu özelliklerden yoksun bir ortamda yetişmiş bireylerin ileriki yıllarda ne kendilerine ne ailelerine ne de topluma bir yarar sağlamaları beklenmemeli. Çocuklarını bir yük olarak gören (ekonomik, psikolojik ve sosyal yönlerden) bir çocuk yetiştirmenin sorumluluğunu tam olarak idrak edemeyen ailelerin, bu anlayışla çocuk yetiştirmelerinin altında yatan sebeplerin önemi üzerinde durulmalıdır. Sağlıklı bir aile ortamında yetişmeyen bireylerin doğal olarak karşılaşacağı sorunlar vardır. Bunlar iyi bir eğitim alamama, aile içinde ve dışında istenmeyen, dışlanan bir birey olma, sorunlu bir evlilik yapma, iyi bir ebeveyn olamama ve tüm bunları da içinde barındıran erken yaşta evliliğe maruz kalma gibi.

Erken yaşta evliliğe sürükleyen birçok sebep bulunmaktadır. "*Erken yaşta yapılan evlilikler sosyal, psikolojik, ekonomik, tıbbi ve dini boyutları ile çok yönlü şekilde ele alınması gereken önemli bir toplumsal sorundur.*" (Tuğrul, 2018). Bunların başlıcaları sıralanacak olursa; eğitim seviyelerinin yetersizliği, aile içi şiddet, ekonomik koşullar, sosyal ve psikolojik sebepler, doğum oranlarının fazlalığı, dini inançlar, örf adet gelenek ve görenekler gösterilebilir.

Aile içinde yaşanan şiddet vakaları; toplumun en önemli kesimlerinden biri olan aile; kendi içinde ve dışında çeşitli sorumlulukları yüklenen bir kurum olarak görülebilir. Ailenin kendi içinde sorumluluk almasını sağlayan, özellikle anne ve babaların çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılamaları, fizyolojik ihtiyaçlarını gidermeleri, psikolojik ve sosyolojik açıdan yanlarında olmaları ve en önemlisi de çocuklarına eğitim haklarını vermeleri en büyük sorumluluk alanlarıdır. Bu sorumlulukları yerine getiremeyip aksi halde çocuklarını şiddete maruz bırakmak, psikolojik baskı uygulamak, çok küçük yaşlarda evliliğe zorlamak aile içi şiddete en açık örnekler olarak verilebilir. Çocukları küçük yaşta evliliğe zorlamak veya çocuğun içinde bulunduğu aile ortamından uzaklaşmak istemesinin en büyük sebeplerinden biri olarak da anne ve babadan birinin ölümü veya anne ve babanın boşanmış olması da gösterilebilir.

Erken yaşta evliliğin en önemli sebeplerinden biri de sosyo-ekonomik gerekçelerdir. Ailenin önüne geçemediği doğum oranındaki artışlar beraberinde ekonomik sorunları da getirebilmektedir. Ekonomik sorunların yol açtığı bu huzursuz aile ortamı da psiko-sosyal baskılara yol açabilmektedir.

*“Özellikle kız çocukları bazı ailelerde ekonomik bir yük olarak görülmektedir. Kimi zaman sofradan bir tabağın eksilmesi fikri dahi aileler için küçük yaşta evlilikleri teşvik edici bir unsurdur.”*(Aydemir, 2009).

Türk toplumunun geleneksel yapısından kaynaklı olarak da çocuk yaşta evliliğin yaygın bir şekilde yapıldığı söylenebilir. *“Özellikle de kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi, ataerkil geleneğin bir parçası olarak kabul görülmekte ve kadının toplumdaki eşitsiz konumunu pekiştirmektedir.”* (Tuğrul, 2018). Geleneklerine bağlı olan, büyüklerinden böyle görüp bu şekilde devam ettirmek isteyen aileler, çocuklarının küçük yaşlarda evlenmelerini doğal karşılamaktadırlar. Bu duruma sessiz kalan çocukların en büyük dayanağı ise kendisi gibi örneklerin çevresinde yaygın bir şekilde bulunmasıdır. Erken yaşta evlenen kız çocuklarının büyük bir çoğunluğunun anne, büyükanne, hala veya teyze gibi yakın akrabalarından birinin de erken yaşta evlilik yaptığı görülebilir.

Erken yaşta evliliğin sebeplerini sıralandığında aslında bütün bu sorunların temelinde eğitimsizliğin olduğu söylenebilir. Eğitim meselesi aileler içinde bir döngü halinde devam eder aslında. Çocuk anne ve babasından ne görürse kendi çocukları için de o şekilde devam eder. Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitimle ilgili şu sözleri *“Eğitimdir ki, bir milleti ya özgür, bağımsız, şanlı, yüksek bir topluluk halinde yaşatır; ya da esaret ve sefaletle terk eder.”* eğitimin her kesim için ne kadar önemli olduğunu, toplumların gelişmişlik seviyelerine ne denli etki ettiğini görebilmek mümkündür.

Eğitim seviyesi düşük ailelerin çocuklarının evlendirildiği sık görülen bir durumdur. Kız ve erkek çocukları arasındaki cinsiyet eşitsizliği hala varlığını sürdüren toplumsal bir krizdir. *“Kızların evlendirilmek üzere okuldan alınması, geleneksel ailede, kızın kendinin koruyamayacağı yaşta ve cahil olarak evlendirilmesi durumunda, evlilik sonrasında eşi tarafından şiddete maruz kalabileceği ihtimali düşünülmemekte, kız çocuğu ailesi tarafından kocaya bağımlı bir hayata hapsedilmektedir.”*(Çakmak, 2009)

Erken yaşta evlenen erkek çocuk vakalarının az olmasının en önemli sebeplerini sıralayacak olursak; erkeklere tanınan eğitim hakkı, askerlik görevlerini yerine getirme düşüncesi, erkek çocukların iş gücünden faydalanma (kırsal kesimlerde yaygın) gibi. Tüm bu sebepler erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla çok daha geç evlenmesini meydana getirebilmektedir. Kız çocuklarının fiziki olarak erkek çocuklarından önce gelişmesi bile erken yaşta evliliği teşvik edici bir sorun olarak görülebilir. Çok çocuklu ailelerin maddi durumunun yetersiz olması aile bireylerini bir seçim yapmaya zorlayıp var olan bütçenin erkek çocuklarının eğitimine harcadığı da söylenebilir.

Bunların dışında; tacize veya tecavüze uğrayan kız çocuklarının tecavüzcüsüyle ya da başka birisiyle hemen evlendirilmesi, son yıllarda epey yaygınlık kazanan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. İsteddiği kızla evlenemeyen birey zora başvurup karşı tarafı bir çıkmaza sokmak ister. Çoğu aile sosyal baskının etkisiyle kızlarını küçükte olsa tecavüzcüsüyle evlendirmek zorunda kalır. Kaçma veya kaçırılma gibi durumlar da erken yaşta evliliklere sebep olmaktadır. Her ne kadar az bir kesimi kapsıyor olsa da; yaşının küçük olmasından dolayı sevdiği kişiyle birlikte olmasına izin verilmeyen çocuklarında erken yaşta evlilikler gerçekleştiği görülebilir.

Zorunlu göçler sebebiyle de insanların yaşadığı ekonomik ve kültürel etkenler erken yaşta evlilikleri arttıran unsurlar olarak da gösterilebilir.

### **Doğum Oranlarının Fazla Olmasının Erken Yaşta Evlilik Üzerinde Etkileri**

İlkel toplumlardan günümüze kadar geçen süre zarfında doğum oranlarının fazlalığı beraberinde birçok problemi getirebilmektedir. Bu problemlere bakıldığında ekonomik sebeplerin başlıca sorun olduğu görülebilir. Ekonomik yönden yetersiz olan aileler, kendi nüfus sayılarını azaltmak için de olsa

çocuklarının erken yaşta evliliğine göz yumabiliyorlar. Ekonomik yönden yaşanan yokluklar doğum kontrolünün de başlıca sebeplerinden biridir. Aileler önüne geçemedikleri bu problemi, kendi içlerinde bir nevi çözüme kavuşturuyor. Ekonomik yetersizlikler içinde olan aileler; bu durumu fırsata çevirip “başlık parası” veya “süt parası” karşılığında kız çocuklarının erken yaşlarda evlendirebilmektedirler.

Mülkiyetin hâkim olduğu; ekonominin hayvancılık ve toprakla sağlandığı dönemlerde aileler, “başlık parası” karşılığı kız çocuklarını kendilerinden yaşça büyük toprak sahipleriyle evlendirip, karşılığında toprak veya hayvan alarak bir nevi gelir elde etmiş oluyorlar. Bu durum günümüzde de “başlık parası” veya “süt parası” olarak da devam etmektedir.

### **Erken Yaşta Evlilik Ne Gibi Sorunlara Yol Açar?**

Toplumları toplum yapan en büyük kavramların başında kadın gelmektedir. Toplumları yöneten, idare eden, toplumların gelişimini sağlayan bireylerin yetiştirilmesi kadınların eseridir. Kadınların gelişmişlik seviyesi, içinde buldukları toplumun gelişmişlik seviyesiyle doğru orantıdadır. Kendini yeteri kadar geliştirememiş ve toplumda bir yer edinememiş kadınların önündeki en büyük engellere baktığımızda; eğitim seviyesinin düşük olması, aile içi şiddet, erken yaşta yapılan evlilik, sosyal çevrede hor görülüp kabullenilmemek gibi sebepler görülebilir.

Erken yaşta evlenmiş, çocukluğunu tam anlamıyla yaşayamamış, ruhsal bir doyumluğa erişememiş bireyin; evliliğinin hemen akabinde çocuk sahibi olması durumu içinden çıkılmaz bir hale sokar. Annenin kendisi henüz çocuk iken, çocuk yetiştirmesi, bilgi ve tecrübelerini çocuğuna ve ailesine aksettirmesi pek mümkün görülmemektedir. Bütün bu saydığımız durumların akabinde erken yaşta evliliğin yol açtığı sorunlar görülebilir. Dündar'a (2010) göre;

*“a.) Ekonomik nedenlerle küçük yaşta evlenmişse;*

- *Adeta bir mal gibi satılıyor*
- *Aile içinde hiçbir zaman söz hakkı olmuyor, yalnızca verilen görevleri yapıyor*

*b.) Psikolojik sebeplerle küçük yaşta evlenmişse;*

- *Ruhsal ve bedensel gelişimleri olumsuz etkileniyor*

*c.) Sosyolojik sebeplerle küçük yaşta evlenmişse;*

- *Eğitim ve öğretimi yarıda kalıyor. Çoğu kez zorunlu eğitimi bile alamıyor*
- *Sağlığı bozuluyor, çoğu kez “adet” görmeden hamile kalıyor. Kendisi çocuk olduğu halde çocuk büyütme yükümlülüğünü üstleniyor”*

Erken yaşta evlilikler üzerinde birçok araştırma yapılmaktadır. Fakat bu evlilikler yasal olmadığı için yapılan araştırmalar da sınırlı kalmaktadır. Aşağıdaki tabloda (Tablo.1) verilen veriler resmi olarak kayıtlar altına alınan yani hukuki açıdan onaylanan verilerdir. 16 yaşın altında yapılan evlilikler resmi olarak kayıt altına alınmadığı için erken yaşta yapılan evlilik oranlarına tam anlamıyla ulaşılamamaktadır. Verilere baktığımızda erken yaşta evlenen erkek çocukları ile kız çocukları arasında bir uçurum bulunmaktadır. Erken yaşta yapılan evlilik oranlarında her ne kadar bir düşüş yaşansa da tam anlamıyla ortadan kalktığını söylemek mümkün değildir.

**Cinsiyete göre 16-17 yaş grubunda evlenen çocuk sayısı ve toplam evlenmeler içindeki oranı 2002-2016**

Yıl	Toplam Evlenme		Evlenen Çocuk	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kız
2002	510.155	510.155	2592	37.263
2003	565.468	565.468	2236	45.961
2004	615.357	615.357	2168	49.280
2005	641.241	641.241	2270	51.944
2006	638.121	638.121	2315	50.366
2007	638.311	638.311	2279	50.723
2008	641.973	641.973	2214	49.703
2009	591.742	591.742	2072	47.859
2010	582.715	582.715	2000	45.738
2011	592.775	592.775	1860	42.700
2012	603.751	603.751	1903	40.428
2013	600.138	600.138	1866	37.481
2014	599.704	599.704	1870	34.629
2015	602.982	602.982	1483	31.337
2016	594.493	594.493	1319	27.637

Tablo.1 TÜİK Verileri

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) nun 2019 yılında illere göre çocuk yaşta evlendirilmelere ilişkin verilerinde ise; 2019 yılında evlenme sayısı 541 bin 424 iken, erken yaşta evlendirilme sayısı ise 17 bin 47 olarak belirlendi. Erken yaşta evlendirilme oranı, toplam evlenme içindeki oranının ülke ortalamasının yüzde 3,1'i olarak kayıtlara geçti.

Erken yaşta evlendirilmelerin en fazla olduğu şehir bin 245 ile Antep oldu. Bu şehri bin 50 ile İstanbul, bin ile de Urfa izledi. Erken yaşta evlendirilenlerin sayısının en az olduğu şehir ise 1 ile Dersim oldu. Dersim'i 3 ile Bayburt, 8 ile de Gümüşhane takip etti.

## Yöntem

Bu bölümde çalışmanın modeline, kapsamına, verilerin toplanması ve analizine, araştırmanın amaç ve önemine yer verilmiştir.

### Araştırmanın Amacı ve Önemi

Anadolu denilince akla ilk gelen yazarlardan biri olan Kemal Tahir'in Devlet Ana romanına farklı bir açıdan yaklaşılıp, erken yaşta evlilik konusunun romanda nasıl işlendiğini görmek amaç edinilmektedir. Toplumun temel yapı taşlarından olan çocukların, karşılaştığı erken yaşta evlilik meselesinin farklı bilimleri etkilediği gibi edebiyat dünyasını da etkilemesi ve bu konu hakkında çalışmalar yapılması önem arz etmekte ve çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

### Araştırma Modeli

Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden olan “araştırılmak istenen konu hakkında bilgi sağlayan her türlü yazılı materyal” (Balcı, 2004) doküman inceleme tekniği ile yürütülmüştür. Elde edilen veriler yorumlandıktan sonra belli bir çerçeve halinde düzenlenir. Doküman inceleme tekniği ile yürütülen

araştırmada; erken yaşta evlilik yapan kız çocuklarının içinde bulunduğu sosyal çevrenin tam anlamıyla algılanması ve bunun çocuklar üzerindeki etkileri hedeflenmiştir.

### **Araştırmanın Örnekleme**

Kemal Tahir'in 1200 'lü yılları konu alan Osmanlı'nın siyasi, sosyal ve kültürel yapısına değinen Devlet Ana romanının içinde bulunan çocuk gelinler (Aslıhan, Balkız ve Lotüs) çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır.

### **Verilerin Analizi ve Toplanması**

Bu çalışma verilerin analizi ve toplanması sürecinde içerik analizi "insan davranışlarını ve doğasını belirleme üzerinde doğrudan olmayan yollarla çalışmaya imkân tanıyan bir tekniktir." (Büyüköztürk ve diğerleri, 2019) yoluyla incelenmiştir. Çalışma erken yaşta evliliğin ortaya çıkmasıyla ilgili yapılan araştırmalarla ve geçmişten günümüze süregelen bu sorunun Kemal Tahir'in 'Devlet Ana' romanında bulunan örnekleriyle devam etmektedir. Sonuç kısmında ise erken yaşta evliliğin yarattığı sorunlara yer verilip bu sorunu engelleyecek önerilerde bulunulmuştur.

## **Bulgular**

Çalışma 'Devlet Ana' romanında bulunan çocuk gelinler "Balkız, Aslıhan ve Lotüs" üzerinden başlıklar halinde ele alınmış ve erken yaşta evlilik konusunda da genel bilgi verilmiştir.

### **'Devlet Ana' Romanında Bulunan Çocuk Gelinler**

Kemal Tahir'in 1200'lü yılları konu aldığı 'Devlet Ana' romanı genel olarak siyasi ve kültürel yönleriyle değerlendirilmekte. Fakat kitabın dikkat çekici bir diğer özelliği ise; erken yaşta yapılan evliliklerdir. Toplumun yapılan bu evliliklere yaklaşımı, çocuk gelinlerin var olan düzene ayak uydurmaları ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır. Çocuk yaştaki karakterlerin, evliliği düşünceleri, evlilik yolunda hayaller kurmaları (örf, adet, gelenek ve görenekler) kaynaklı olarak normal karşılandığı da görülebilir.

Osmanlı devletinin kuruluş yıllarını anlatan roman; her ne kadar kadın karakterlerin savaşçılık özellikleriyle ön plana çıksa da toplumsal yapının erkek boyunduruğunda olduğunu, kadınların erkeklerin boyunduruğu altında olmaktan rahatsız olmadıklarını, kuma gitmelerinden ve çok eşli evlilik yapmalarından da görülebilir.

### **Şeyh Edebalı'nın Kızı "Balkız"**

Balkız dönemin önde gelen şeyhlerinden Şeyh Edebalı'nın on üç yaşındaki kızıdır. Dönemin beylerinden Ertuğrul oğlu Osman Bey, Şeyh Edebalı'nın yakın dostudur. Osman Bey evli on üç yaşlarında bir çocuk babasıdır. Balkız'a sevdalanıyor ve Şeyh Edebalı'den Balkız'ı istiyor. Şeyh Edebalı yaşının küçük olduğunu düşündüğü kızını Osman Bey'e vermek istemiyor. (Burada dikkat çeken en önemli unsurlardan biri ebeveynin bu duruma karşı çıkmasıdır.) Çocuk gelin vakalarına baktığımızda genel itibarıyla aile baskısından dolayı yapılan evlilikler karşımıza çıkmaktadır. Fakat burada evliliğe gönüllü olan Balkız'dır. Osman Bey'in karakter özellikleri Balkız'ın evliliğe karşı olumlu düşünceler beslemesine sebep oluyor. (Savaşçı toplumun yaratmış olduğu, kızların ilgisini çekebilen bir özellik.)

Romana konuk olan ünlü tasavvuf erbabı Yunus Emre, bu izdivacı rüyasında görüyor. Yunus Emre rüyayı yakın dostu Kaplan Çavuş'a anlatıyor. Bu izdivacın gerçekleşmesinde önemli bir adım olan bu haberi iletmesi için de Kaplan Çavuş Kerim'i görevlendiriyor.(Kerim romana ismini veren Bacıbey'in

on dört yaşlarındaki oğludur. Osman Bey'in oğlu Orhan Bey'in de yakın arkadaşıdır.) Kerim yakın arkadaşı Orhan Bey'in annesi Malhatun'a kuma gitmesini kabullenemediği için çaresiz kalıyor ve olayı Kaplan Çavuşun kızı Aslıhan'a anlatıyor. Aslıhan'ın bu durumu olağan karşıladığı şu sözlerinden çıkarılabilir.

*“ Bey kızıdır Malhatun, öfkesinden geberse kuma işinde surat bile asamaz. Ar eder, “erkek aç” dedirtmez kendine, soyu lekelenir, çünkü... Beye varan karı, üstüne kuma geleceğini göze alacak önceden... Bey evinin işlerini bir karı çevirebilmez tek başına... ”(Tahir, 2013)*

Aslıhan'ın bu sözlerinden kadınların bir meta olarak kullanıldığının, kadının varlığının erkeği mutlu etmek için her türlü şeyin yapılabileceğinin mübah olduğu görülebilir. Çünkü var olan toplumsal yapılara bakıldığında kadınların var olmasının belli sebepleri olmak zorunda gibi bir algı mevcuttur. Erkeğin ihtiyaçları doğrultusunda kadın;

- Evi bekleyen bir bekçi
- Çocuk doğuran bir varlık
- Yemek yapan, temizlik yapan bir işçi
- Erkeğin ihtiyaçlarını gideren (cinsel, sosyal ve psikolojik) bir meta

Bu durumun 'Devlet Ana' romanındaki etkilerine bakıldığında; bey karısı bile olsa, koşulduğu işlerin üstesinden gelebilmenin güç olduğunu, sırf iş yükünden kaynaklı bile olsa erkeklerin çoklu evliliklere haklı sebepler aradığı görülmektedir.

### **Kaplan Çavuş'un Kızı "Aslıhan"**

Aslıhan silah ustası Kaplan Çavuş'un on dört yaşlarındaki kızıdır. Aslıhan'ın en büyük hayali babası gibi yiğit bir savaşçıyla evlenmektir. Annesi öldükten sonra babası, ev işlerini öğrenebilmesi için Aslıhan'ı Bacıbey'e emanet eder. Aslıhan Bacıbey'le bacılar birliğinde yer alıyor. Fiziksel ve karakter özellikleri tam olarak verilmese de inatçı, aynı zamanda yufka yürekli bir kız olduğu görülebilir. İnatçılığıyla ön plana çıkan Aslıhan şu sözleriyle ön plana çıkmaktadır:

- *“Suç bende mi? Ana gibi, ana olup beşik kertmesi yavuklumun önüne geçmedin!- Çenesiyle Çerkez gelinini gösterdi:- Gitti, bunun Yahşi İmam'ın yanına molla girdi, yüreksiz oğlun... Bacıbeylik böyle midir?”(Tahir,2013:122).*

Bacıbey'in oğlu Kerim'e sevdalanan Aslıhan, Kerim'in molla olmasını kabullenmeyip Bacıbey'e sitemde bulunuyor. Çünkü Aslıhan'ın içinde bulunduğu toplumsal yapı, savaşçı bir toplumdur. Kadınların bile savaşlarda yer aldığı bu toplumda Aslıhan, sevdiği erkeğin savaşçı olmayıp biraz daha pasif bir işle meşgul olmasını kabullenemiyor.

Ağabeyinin intikamını almak için Kerim savaşçı olur. Bu duruma en çok sevinen de Aslıhan olur. Çünkü babası gibi savaşçı biriyle evlenmek ister. Ağabeyinin intikamını alan Kerim tekrar mollalığı seçer. Artık gönlüne söz geçiremeyen Aslıhan bu durumu kabullenmek zorunda kalır.

### **Yarhisar Tekfuru Senyör Hrisantos'un Kızı "Lotüs"**

Lotüs Türkmen kızlarının yanı sıra daha ince yapılı, nahif ve çelimsiz bir kızıdır. Vaftiz babası Keşiş Benito'yu ziyaret etmek için her sene Söğüt'e gelir, birkaç gün Osman Bey'in konağında konaklar ve vaftiz babasını ziyarete gider. Lotüs bu şekilde Söğüt'e gelip gitmeleriyle Orhan Bey'le yakın arkadaş olur.

Söğütlüler yaylaya göç ettikleri sırada Lotüs'te vaftiz babası Benito'yu ziyarete gitmektedir. Atları ürküp Lotüs'ün bulunduğu arabayı suyun içine sürüklerler. Oradan geçmekte olan Söğütlüler onlara yardım eder, Orhan Bey Lotüs'ü boğulmaktan kurtarır. Orhan Bey ve arkadaşları Lotüs'e ve yanında gelenlere Söğüt'e kadar eşlik ederler. Bu yolculuk Orhan Bey'in Lotüs'e daha da yakınlaşmasına vesile olur. Bu sırada Orhan Bey Lotüs'ün bir sene içinde ne kadar değiştiğinin ve güzelleştiğinin farkına varır. Lotüs'e olan ilgisi bir kat daha artan Orhan Bey ilgisini belli eder.



Bilecik Tekfuru Rumanos Senyör, Yarhisar Tekfur'una kızı Lotüs'e talip olduğunu söylemiştir. Rumanos'un Lotüs'le izdivaç durumu tamamen siyasi emellere dayanmaktadır. Siyasi açıdan zor durumda olan Yarhisar tekfuru da siyasi açıdan yalnız kalmamak için bu durumu olağan karşılamaktadır. Orhan Bey'de Lotüs'ün izdivaç durumundan haberdar oluyor ve Lotüs'le aralarında şöyle bir konuşma gerçekleşiyor:

- *“Sizi almak istemekteymiş Senyör Rumanos... Var mı böyle bir şey?*
- *Kim dedi?*
- *Kim dediyse dedi. Var mı?*
- *Kimin söylediği bilinmeyince?*
- *Sağlam yerden duydum. Babanız verimkarmış... “Bir de bu gözle bak. ” demiş. O sebepten kalmışsınız dün Bilecik'te...*
- *Baktınız mı iyice... Kesti mi gözünüz?”*

Orhan Bey Lotüs'ü izdivaç durumundan caydırmak için Rumanos'un yaşından dem vurur. Lotüs Orhan Bey'in ilgisini açığa çıkarmak için bu durumu olağan karşıladığını belirtir. Bal Hatun ile Osman Bey arasında da yaş farkı olduğunu söyler.

- *“Yaşını n'apalım? Elli yaşında... Belki de elli bir, elli iki...*
- *Göstermiyor o kadar... Daha az gösteriyor. Üvey ananıza baktım, şaşılacak şey, o da hiç göstermiyor yaşını... Demek oluyor böyle işler. On üçündeymiş Bal Hatun babanızı sevdiği zaman...”*(Tahir, 2013:464)

Orhan Bey Lotüs'ün izdivaç durumundan rahatsız olup, kendisinin de Lotüs'e talip olduğunu ve niyetinin ciddi olduğunu söylüyor:

- *“Olmaz deyin babanıza, olur mu Lotüs Hanım... “Dedem yerindeki adama varmam,” deyin, “Beni istedi, Orhan drahomamız<sup>1</sup> filan” deyin! –Durakladı- :Evlendir misiniz? – Yutkundu- : Benimle...”*(Tahir, 2013:468)

1200'lü yıllarda erken yaşta evliliğin ne kadar olağan karşılandığı görülebilir. Her ne kadar kadınlar erkek karakterler gibi savaşlarda yer almış ve yiğitlikleriyle anılıyor olsalar da son sözün erkeklerde olduğu Orhan Bey'in şu cümlelerinden çıkarılabilir:

- *“Türkmenlerde kızlar karışmaz erkek işine Lotüs Hanım... Biz canımızın çektiğini alırız.*
- *Ne demek canımızın çektiği?*
- *Yüreğimizin sevdiği demek...”*(Tahir 2013:469)

Orhan Bey'in bu sözlerinden yola çıkılarak da son sözün erkeklerde olduğuna, kadınların söz sahibi olmadığına değinilebilir.

Osman Bey ve adamlarının Karacahisar'ı almaları ve Orhan Bey'in Lotüs 'e talip olduğunun bilinmesi Rumanos ve adamlarının tepkisini çekiyor. İnegöl'ün alınmasıyla da bu sorun ortadan kalkmış oluyor. Lotüs ve Orhan Bey'in izdivaçlarına dair bir konuşmayla konu kapanmış olur.

## **Sonuç ve Tartışma**

---

<sup>1</sup> Drahoma: Kızların kocalarına soyluluklarına uygun olarak getirdikleri çeyiz. Bu çeyiz genellikle toprak olur.

Erken yaşta evliliğin altında yatan sebeplerin yıllar öncesinde de aynı durumda olduğu Devlet Ana örneğiyle de görülüyor. Kadınların erkek boyunduruğunda olduğu, ekonomik koşulların başlıca sorun olarak görüldüğü, şan ve şöhret kavramlarının başlıca etkenler arasında olduğu bir toplum.

Tablo 1.de verilen veriler göz önünde bulundurulduğunda 1200’lü yıllardan günümüze, çocuk evliliklerini önlemede çok fazla ilerleme kaydedilmediği görülmektedir. Günümüz toplumlarında çocuk evliliklerinin çoğunluğunun ekonomik sebeplere dayandığını, Devlet Ana romanında da bu durumun farklı bir versiyonu olan, bey evine gelin olma, savaştı, yiğit bir erkekle evlenme hayali, erkek tarafından başlık parası alınması gibi durumlar üzerinden de görülebilir.

Kemal Tahir’in eserlerine sıkça konu olan erken yaşta evlilik meselesi; Sağırdere romanında on üç on dört yaşlarındaki Ayşe ve Güldane’nin kuma gitmeleriyle de görülmektedir. Kelleci Mehmet romanında ise on iki yaşındaki Cemile’nin yapmış olduğu evlilik de yine örnek teşkil edebilmektedir.

Erken yaşta evlilik konusu toplumsal bir sorundan olmaktan çok ulusal bir sorun olarak görülebilir. Dünya toplumlarının geneline baktığımızda, erken yaşta evliliğin altında yatan en büyük sebeplerin ekonomik koşullar olduğu görülmektedir. Ekonomik durumun yanında erken yaşta evliliği tetikleyen bir diğer unsur ise; eğitimsizliktir. *”Eğitim seviyesi ile çocuk evlilikler arasındaki ilişki ters orantılı olmaktadır. Yani genel olarak eğitim seviyesi arttıkça çocuk evlilikler azalmakta veya tersine eğitim seviyesi azaldıkça çocuk evliliklerde artış yaşanmaktadır.”* (Şen, 2014: 33).

Zorunlu eğitimin alınması durumunda bile kız çocukları en erken on sekiz yaşında evlenmiş olacaktır. Erken yaşta evliliğe gösterilecek bir diğer sorun ise; doğum oranlarının fazlalığıdır. Ebeveynlerin bakmakla yükümlü oldukları çocuklarını, bir yük olarak görmeleri, hatta ve hatta bu durumu fırsata çevirip başlık parası adı altında çocuklarından bir gelir elde etmeyi düşünmeleridir.

Erken yaşta evlilik raporlarına bakıldığında; her ne kadar bir azalma söz konusu olsa da dünya nüfusunun artması, savaşlar, göçler erken yaşta evliliği arttırıcı faktörler olarak gösterilebilir. Ekonomik koşulların erken yaşta evlilik üzerindeki etkilerini Diren (2009) in şu sözlerinden yola çıkılarak da görülebilir:

*”Bugün Türkiye’de yüksek oranda kadının hane gelirinin dağılımı ve denetiminde söz sahibi olamaması, üretken olamayışı ve çalışma yaşamında sınırlı orandaki mevcudiyeti, kadına yönelik ayrımcılıktır. Ancak özellikle açlık ve yoksulluk sınırı altında yaşayan ailelerde, bu ayrımcılığın çocuk evlilikler ile doğrudan ilişkisi olduğunu söylemek mümkündür.”*(Diren, 2009).

## Öneriler

Cinsiyet eşitsizliğinin hala yaygın bir şekilde varlığını sürdürdüğü günümüz toplumlarında öncelikli olarak kadının can güvenliğinin yetkililer tarafından sağlanması gerekmektedir. Kendini güvende hisseden kadının toplum içinde kendine yer edinmesi de daha kolay olacaktır. *”Kadınların aktif rol oynamadığı bir toplumun gelişmişlik seviyesine ulaşamayacağını söylendiği çağımızda bırakın kadınların sosyal hayatta çok yönlü roller üstlenmelerini, daha yaşam haklarının güvence altına alınmadığı gerekçesiyle yüz yüze bulunmaktayız. Dolayısıyla çok yönlü çözüm önerilerinin üretilmesi ve vakit kaybetmeden hayata aktarılması gerekmektedir.”*(Aydemir, 2010).

Erken yaşta evliliğin önüne geçilemediği, günümüzde yaşanan örneklerinden yola çıkılarak da görülebilir. Erken yaşta yapılan evliliklerin önüne geçmek adına;

1. Erken yaşta yapılan evliliklere engel olmak için; toplumsal kuruluşlar faaliyetlerini yaygınlaştırmalı ve bu doğrultuda çalışmalar yapmalıdır.
2. Sosyal medya aracılığıyla bu duruma engel olacak kampanyalara destek verilmeli.

3. Gazete ve haber kanalları bu konunun üzerinde durmalı, halkı en doğru şekilde bilinçlendirmeli.
4. Belediyeler, muhtarlıklar, müftülükler, tespit ettikleri vakalar için aileleri ve sosyal çevrelerini aydınlatmalı ve onlara psikolojik destek sağlamalı.
5. Üniversitelerde bulunan akademisyenler tarafından halkı aydınlatacak seminerler ve konferanslar düzenlenmeli.

### **Kaynakça**

Aydemir, A. (2009). “Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor”,2020 Kasım ayında [http://sagliktagenc.org/zile/uploads/2018/01/Erken\\_Evlilik\\_Raporu.pdf](http://sagliktagenc.org/zile/uploads/2018/01/Erken_Evlilik_Raporu.pdf) adresinden erişildi.

Aydemir, E. (2010). “Türkiye’de Erken Evlilik ve Çocuk Gelinler Sorunu”, Uşak Sosyal Araştırmalar Merkezi.

Aytaş, G. ve Yalçın, A.(2017). Çocuk Edebiyatı, Ankara, Akçağ Yayınları

Balcı, A. (2004). Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler, Ankara, Pegem Akademi

Büyüköztürk, Ş. Kılıç Çakmak, E. Akgün, Ö.E. Karadeniz, Ş. Ve Demirel F. (2019). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara, Pegem Akademi

Çakmak, D. (2009). “Türkiye’de Çocuk Gelinler” 2020 Kasım ayında <https://scholar.google.com.tr/citations?user=EHLRRAwAAAAJ&hl=tr> adresinden erişildi.

Duman, N. ve Coşkun, B. (2019). “Çocuk Yaşta Evlilik” ya da “Çocuk Gelin Olgusuna Psikososyal Bir Bakış” Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD) Sayı 2, S.267-276

Dündar, N. “İnsan Hakları İl Kurulu Küçük Yaşta Evlilik” Eğitim Dergisi, Sayı 33

Durdu, Z. ve Yelboğa, Y. (2016). Türkiye’de çocuk gelinler üzerine bir araştırma: Mersin örneği. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı:9, S.800-807

Oğuzkan, F. (2013). Çocuk Edebiyatı, Ankara: Anı Yayıncılık

Şen, H. (2014). Çocuk Gelinler, Evcilikten Evliliğe, Ankara: Detay Yayıncılık

Tahir, K. (2013). Devlet Ana, İstanbul: İthaki Yayınları

Tahir, K. (2013). Kelleci Mehmet, İstanbul: İthaki Yayınları

Tahir, K. (2013). Sagırdere, İstanbul: İthaki Yayınları

Tuğrul, Y.G. (2018). Erken Yaşta Evlendirilen Kadınların Evlilik Süreçleri, Deneyimleri ve Sonraki Yaşamları Üzerine Nitel Bir Çalışma, Türk Sosyal Bilimler Dergisi

2020 Kasım ayında <https://ekmekvegul.net/sectiklerimiz/gunun-dikkati-2019-yilinda17-bin-47-erken-yasta-evlilik-yasandi> adresinden erişildi

2020 Kasım ayında <https://www.dogrulukpayi.com/bulten/cocuk-yasta-gelin-olan-kizlar> adresinden erişildi